

- Székely Csaba: *Bányavakság* -

„Mindannyian székelyek, magyarok... esendő utazók vagyunk” 1

Székely Csaba a kortárs drámaírás kiemelkedő alakja, aki *Bányavidék* című trilógiájával már számos irodalmi és színházi díjat elnyert. A *Bányavidék* nagy megvalósítás. Sikere abban rejlik, hogy fontos és ma is aktuális társadalmi problémákat fogalmaz meg. A *Bányavirág* egy hamis idilli Erdély-kép és a magas öngyilkossági arány, a *Bányavakság* a román-magyar ellentét, a *Bányavíz* pedig a papi pedofília kérdését járja körbe lecsúszott értelmiségiek életét elemezve. A három kamaradarab laza szálakkal kapcsolódik egymáshoz, ezt a visszautalások is érzékeltetik. A trilógia által egy erdélyi bányászfalu lakóinak tehetetlen életébe nyerünk betekintést, akiknek fő vágya a csehovi hősökhöz hasonlóan az elvagyódás. A helyszín mindvégig azonos, csupán a szereplők változnak. Mégis közös bennük az, hogy kitörtének, erejük hiányában azonban mégsem tehetik meg. A bánya bezárt, az emberek elzüllöttek, egyetlen menedékük az alkohol, ebbe is menekülnek. Életükbe a feketehumor mellett be-beköszöntenek a döbbenetpillanatok is, a végkifejletben még sincs megtisztulás és megoldás. „*Tudd meg, nincs olyan, hogy normális élet. Hiszed-e, hogy nincsen? Csak élet van.*”

2 Az író groteszk humorral és erős öniróniával mutatja be nekünk ezt a kilátástalannak tűnő világot, ahol a tehetetlenség erőszakot szül, s az önhazugságban élő gyilkosok pedig saját maguk áldozatává válnak. Mióta bezárt a környék egyetlen fő megélhetési forrása, a bánya, az élet tragikomikusan reménytelenné vált. De vajon bele lehet-e törődni, hogy nincs kitörési lehetőség, csak az egymást követő kiéleződő és felnagyított abszurd drámai helyzetek? Mit tehetnek a fiatalok? A szerző így fogalmazza meg társadalomkritikáját: „*Az egyetlen hagyomány, amit őrzünk itten az, hogy békaszarrá isszuk magunkat, egymás torkának ugrunk, s aztán kimegyünk az erdőbe fát lopni.*”

3

Ez a kijelentés tagadja az Erdély-mítoszt, újfajta vidék-gondolkodásmódot állít fel és durván szembesít a valósággal. Groteszk, érzékelteti a hagyományba való beágyazódást, de egyúttal annak megtagadását is.

A trilógia legsúlyosabb darabjának a *Bányavakságot* találom, ugyanis egyrészt itt találkozhatunk a legmélyebb konfliktusokkal, és emellett a legtöbb aktualitást is ez az egyfelvonásos tartalmazza. Négy „I” és egy közülük kilógó „F” betűs, különböző tulajdonságokat megtestesítő és szembeállító szereplő élete folyamatosan kibontakozó ellentétekben. A klasszikus dramaturgia elvén alapuló történet egy cselekményszálon fut, s a valóságból röppen át egy abszurdabb világba. Bár a „*bányavakság*” szó nem hangzik el a darabban, a címben a sötétséget és az itt élők helyzetének kilátástalanságát jelképezi, az emberek pedig elvakulnak a pénzért folytatott harcban. Welcome to Transylvania.

4

A mű központi karaktere a polgármester Ince, aki húgával, Iringóval él. A későbbiekben képbe kerül még a lánya, Izabella, a székéből őt kitúrni akaró Izsák, s a román rendőr, Florin Lupescu is. Ince és családtagjai akarata nem egyezik, Iringó önálló városi életet szeretne, Izabella Olaszországba vágyik, eleinte mégsem tudnak szabadulni a „*családfő*”

árnyékából. Mindannyian sajnálható, szánalmas antihősök egy olyan világban, ahol a nők alávetettek a férfiaknak. Iringó már a darab elején bátyja képébe vágja:

„Vakok voltak mind, amikor megválasztottak. Te vagy a legszarabb polgármester, akit a föld a hátán hordott.”

Mint kiderül, a települést Ince miatt minősítették vissza községből faluvá. Elmondása szerint gyűlöl polgármester lenni, de muszáj. Ámde mégis ismét a választásokra készül, s éppen ezért felbérel a román rendőr Florint, hogy nézzen utána vetélytársa, Izsák ügyeinek. A polgármesterség jól fizető állás, melyre Incének szüksége is van, hisz minden pénzét – amit nem pálinkára költ - egyetemista lányának küldi Kolozsvárra, mondván drága a városi élet. Izabella már a kilencedik vagy tizedik évét tölti otthonától távol, mivel „szakot váltott, váltogatott”, de apja nyomdokaiba lépve majd egyszer polgármester lesz. Viszont mint kiderül, otthagya az iskolát és évek óta egy supermarketban takarítónő. Ezzel a ténnyel itt jelenik meg a családbeli elvárások idilljének mélykútja. Közben a többiek múltjára is fény derül a groteszk nyelvezetben: Iringó: „Az uram meghalt.” Florin: „Örvendek.” Iringó: „Annak én is.” Izsák érkezik, jelszavai: „Erőt, békét, magyar igazságot!” Polgármesteri babérokra törése révén Ince alkalmatlanságát hangsúlyozza. Ő mennyivel lenne jobb polgármester? Ince felesége és fia meghalt egy autóbalesetben, Iringó vezetett- ő is elvesztette férjét. Úgy tudjuk kútba ölte magát („legalább életében egyszer ivott vizet is”)

5

, de Florin a falusiaktól megtudta a nyílt titkot: haláláért a nő a felelős. Ince érzelmi zsarolással magához láncolja testvérét:

„Minden normális férfi elfut előled, amikor meglátja az ábrázatodat. Egyedül én nem futok el előled. Én vagyok az egyetlen, aki szeretlek, ezt tudjad. Senki más nem fog szeretni tégedet, csak én.

” Florin is hasonlóképp járt, felesége

„jégre lépett és becsúszott egyenesen a trámváj alá.”

A történet megismertetése közben egy komikus dialógus bontakozik ki közte és Iringó között, a nyelvből faladó értetlenég közepette. Mégis reményt kelt a nőben. A cselekményszál előrehaladtával azonban az idill falai leomlanak. Izabella illegális ügyekbe keveredett, a meneküléshez szükséges pénzt pedig úgy szerezte meg, hogy lefeküdt Izsákkal. (A fiatalok kivándorlásának kérdése itt jelenik meg a műben.) Székely nőalakjai hiszékenyek és könnyűvérűek, velük ellenben a férfiak agresszívok és züllöttek. A dráma fő témája a nagyjelenetben mutatkozik meg igazán. Florin és Ince a pálinkázás utáni ittas állapotban dalra fakad, egy román népdalt és a Kossuth Lajos azt üzentét éneklük.

„Mi az a kurva elfoglaltság, hogy nem akartak elmenni, amikor először üzen?”

– teszi fel a kérdést a román, majd történelmi vádaskodásba kezdenek. Mindenki a másik népét okolja a rosszakért, időben visszamennek egészen Trianonig.

„Betelepültetek. Elvettétek az iskoláinkat, kifosztottátok a templomainkat, meggyaláztátok az otthonainkat. Elloptátok Erdélyországot, s azt kérded, miért utállak. És most tőlem is mindent elveszel”

– kesereg Ince. Borzongató az, ahogyan a román és a magyar ember elkezd sérelmeiről beszélni, ezzel felhozva a két nemzet közti kiéleződött ellentéteket. Florin kijátssza egymás ellen a két polgármesterjelölt vetélytársat, titokban megbízója ellen is nyomoz, a múltjában vájkál. A konfliktusok addig nyúlnak, mígnem származásáért és felfogásáért kegyelmet nem kapva a rendőr az életével fizet. A zárójelenetből kiderül: Izsák lett a polgármester, (Vajon tud-e javítani a falu helyzetén?) Ince pedig visszaesett a valóságba, ráeszmélt veszteségeire és

ábrándjai helyett már libákat kerget.

„*Drága családom. Ne haragudjatok reám. Elmentetek, mint az életem. Megyek én is mindjárt.*”

6

Így mint láthatjuk, a naiv szereplők nem szabadulhatnak a múlt fogságából, s akkor elkövetett tetteikért a jelenben bűnhődnek. Nemzeti, politikai szempontból valamilyen szinten hiába mindenkinek igaza van, bűnhődniük kell.

Származásunkat nem választhatjuk meg, de azt igen: tudunk-e emberséges körülmények között együtt élni egy másik nemzettel. Ehhez nem kell fátylat borítani a múltra, csak kompromisszumot kötni. Székely Csaba nagyon hitelesen ír erről a problémáról. Bár Magyarországon is vannak hasonló falvak, a politikára, egymásra odafigyelve elérhetnénk, hogy embertársaink ne sodródjanak a bányavidékiekhez hasonló élethelyzetbe.

Halasi Vivien

Hivatkozások:

1 : Parti Nagy Lajos

2 : Mihály - Bányavirág 61.o.

3 : Iván – Bányavirág 19.o.

4 : a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház - Tompa Miklós Társulat Bányavakság c. előadásnyitó képe

5 : Iringó – Bányavakság 94.o.

6 : Ince – Bányavakság 130.o.

Források:

• Székely Csaba: Bányavidék drámatrilógia, Magvető, 2013

• <http://www.lato.ro/news.php/OLVASNIVALO/2/7/>

• http://www.szhaz.net/index.php?option=com_content&view=article&id=36891 :1-koenyv-2-kritika&catid=88:2013-november&Itemid=7